

EGYENLŐTLENSÉGEK TÁRSADALMI

Bevezetés a szociológiába

WJLF

Pecze Mariann

TARTALOM - AMIRŐL MA SZÓ LESZ

- Fogalmak
- Térbeli egyenlőtlenségek
- Elfogadható egyenlőtlenségek elméletei
- Egyenlőtlenségek okai
- Társadalompolitikák
- Egyenlőtlenségek indikátorai

Kétféle megközelítés-kétféle módszer

Társadalomfilozófusok:

Indokoltak és igazságosak-e a létező egyenlőtlenségek?

Létezik-e egyenlőtlenségek mellett jó társadalom?

Szociológia:

Mekkorák az egyenlőtlenségek?

Hogyan alakul, nő vagy csökken az egyenlőtlenség?

Mi az oka a szegénységnek és az egyenlőtlenségeknek, valamint hogyan lehet a szegénységet enyhíteni

A MODERN TÁRS. TAGJAI NEM ALKOTNAK HOMOGEN TÖMEGET:

gazdasági

kulturális

hatalmi

életmódbeli...

különbségek

osztják csoportba

Szükségszerűek az egyének közti kül., de nem mindegy:

**MILYEN MÉRTÉKŰEK,
MIBŐL FAKADNAK**

Szociológia: egy adott társadalomban melyek a fő
egyenlőtlenségi tényezők? (jövedelem, életkor,
lakóhely minősége, képzettség..?)

FOGALMAK

Egyenlőség: Modern szükséglet?

2 értelmezés: 1. aktuális pozíciók egyenlősége

2. az esélyek egyenlősége (Andorka 2006:117)

Típusai:

- Fizikai életesély (ffi-nő, fiz.munk. – értelmiség...)
- Társadalmi életesély (természetadta kül. is válhat egyenlőtlenséggé)

Szociálpolitikában:

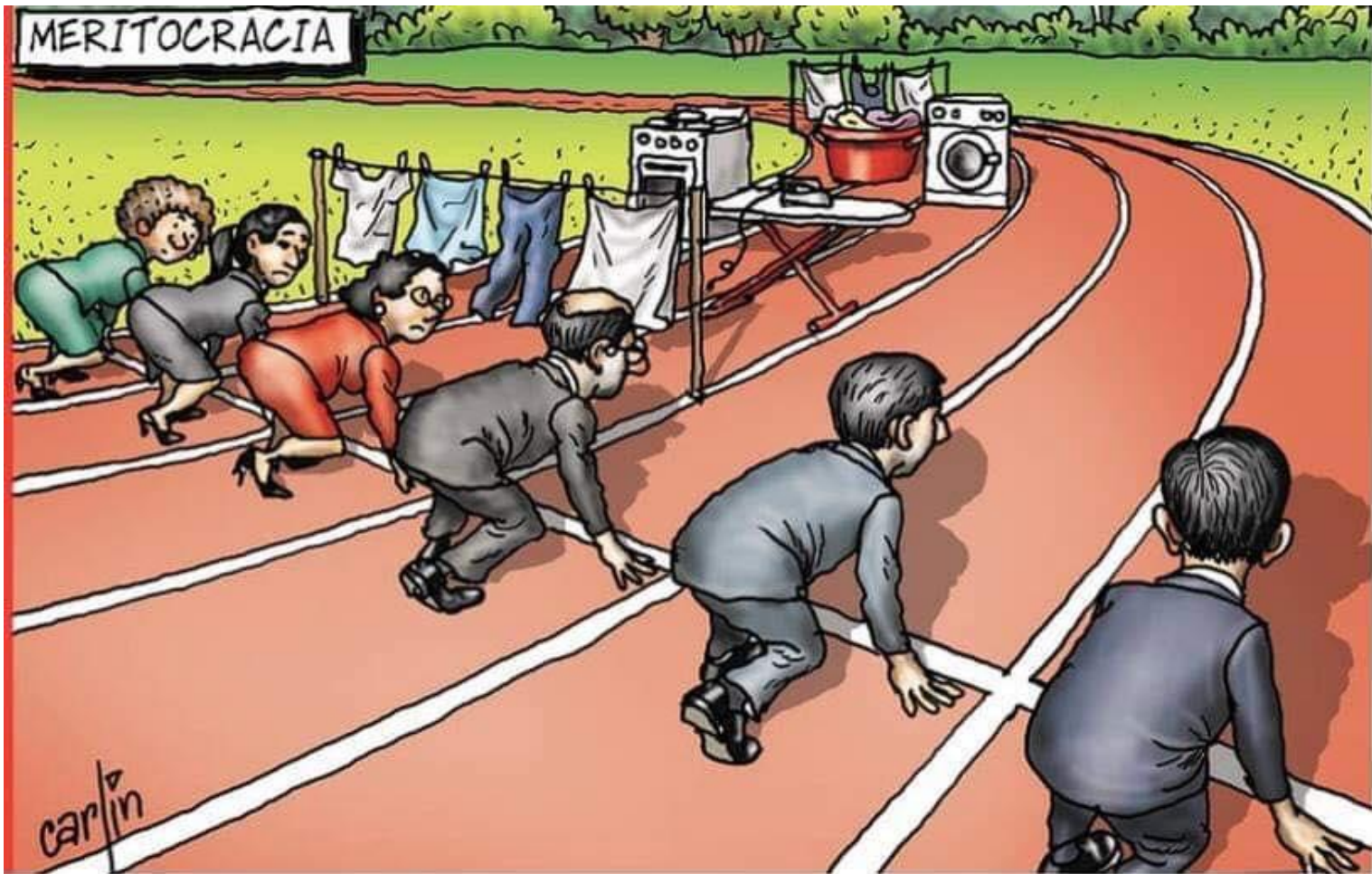
- Esélyek egyenlősége
- Feltételek egyenlősége? (mikor egyenlő? veget.-húsevő, mozgáskorlátozott, falusi nyugd.-pesti szakmunk... életfeltételek egyenlőt.)
- Kimenetelek egyenlősége (hátrányok kompenzálása)
- Bánásmódok egyenlősége (a negatív diszkr. csökkentése)
- Arányos/ kvótás egyenlőség – pozitív diszkrimináció

(In: Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai 1997:48-52)

FOGALMAK (2)

- Társadalmi egyenlőtlenség: egyének és családok, valamint különböző társadalmi csoportok helyzete különbségeket jelez. (Andorka 2006:117)
- Méltányosság: (equity) a társadalom tagjai akkora javadalmazásban (jövedelem, megbecsülés) részesülnek, amely arányos a társadalom érdekében végzett szolgálatukkal

→ *meritokrácia*

FOGALMAK (3)

- Igazságosság: (justice) feltételezett null helyzetben a társadalom minden tagja számára elfogadható egyenlőtlenség (l. J. Rawls–paradigma – a tudatlanság köde)
- Szegregáció: társadalmi szintű kirekesztés, elszigetelés (pl. USA 1954. L.B. ítélet Johnson elnök alatt a feketék közoktatási kirekesztése ellen) VS. integráció majd inklúzió (befogadás) vs. exklúzió (kirekesztés)
- Depriváció: hátrányos helyzet valamely társadalmi dimenzióban (pl. iskolázottság, jövedelem, stb.) tehát valamitől való megfosztottság (Andorka 2006:117)

A TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK CSÖKKENTÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGE

1. erkölcsi, etikai

Gyerekek életkilátásainak különbsége (Japán, Svédo.: 80+ év, India: 63 év, Afrika: <50 év) egészséggel összefüggő esélyegyenlőtlenség)

2. Társadalmi, gazdasági

Az egyenlőbb társadalmak egészségesebbek, élhetőbbek

3. Személyes, pszichológiai

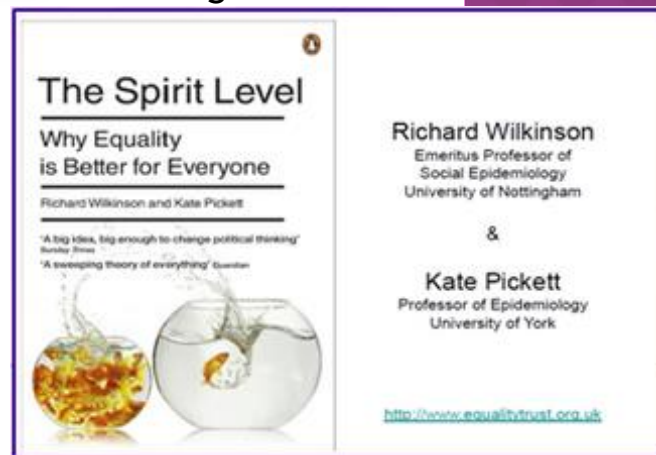
Richard Wilkinson, Kate Pickett: The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better

(brit szociálepidemiológusok: az egészségi állapot társadalmi meghatározottságát hangsúlyozzák és kutatják)

Kutatásuk: Jövedelmi egyenlőtlenségek hatása:

- o a testi és lelki egészség,
- o kábítószer-használat,
- o várható élettartam és elhízás
- o a közösségi élet,
- o társas kapcsolatok,
- o oktatási teljesítmény,
- o tinédzserkori terhesség,
- o erőszak és bűnözés, a büntetőjogi gyakorlat,
- o a társadalmi mobilitás

területein

Megfigyeléseiket 23 fejlett (gazdag) ország, illetve az Egyesült Államok 50 tagállamának összehasonlításával végezték

Feltételezés:

egy sor különböző társadalmi és egészségügyi problémához jelentősen hozzájárul egy adott országon belül mért egyenlőtlenségek nagysága. Azoknak az államoknak tehát, amelyekben nagyobbak az egyenlőtlenségek, súlyosabb gondokkal kell megküzdeniük például a bűnözés vagy az oktatás terén, mint azoknak, amelyekben kisebbek.

Megfigyelés:

a gazdagabb országok nem feltétlenül teljesítenek jobban társadalmi kihívások terén, ellenben az egyenlőbb országok igen. Mindegyik probléma esetében kimutatják, hogy az összefügg az egyes országokban és tagállamokban mért jövedelmi egyenlőtlenségek mértékével, ugyanakkor jórészt független az átlagos jövedelem szintjétől.

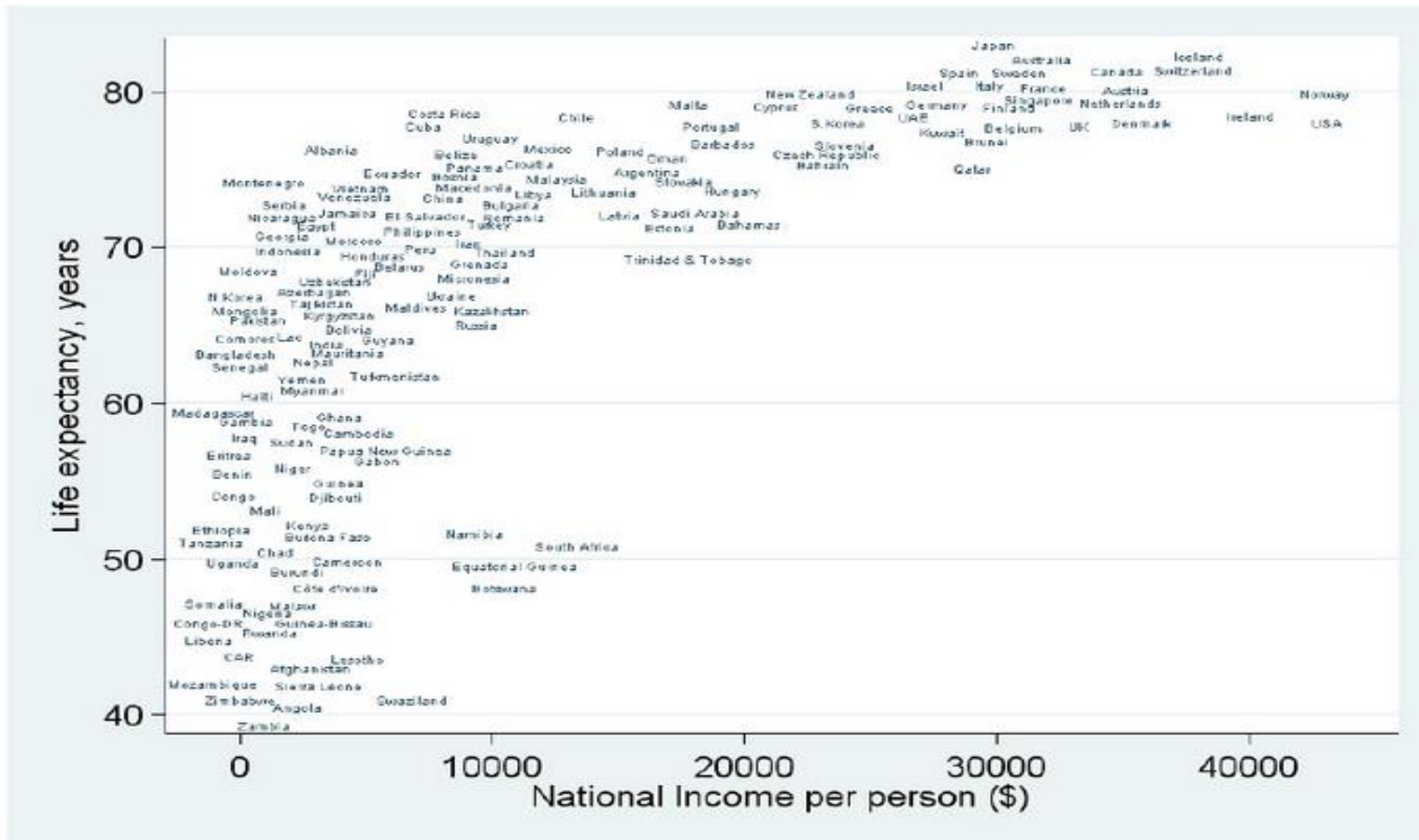
Következtetés:

a fejlett államokban az életminőség növelésének kulcsa nem a gazdasági növekedést célzó intézkedésekben van, hanem **az egyenlősítésben rejlik, nem csupán a szegények, hanem a gazdagabbak számára is.**

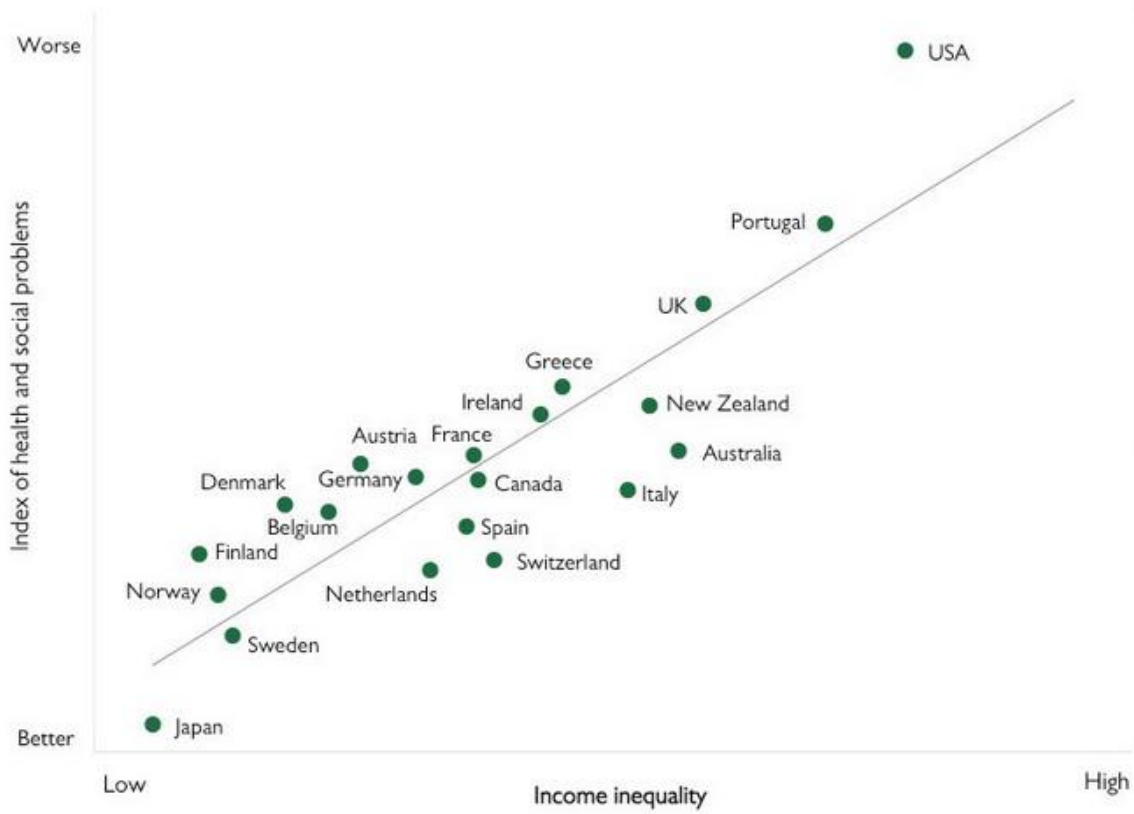
EGY FŐRE JUTÓ JÖVEDELEM ÉS VÁRHATÓ ÉLETTARTAM: GAZDAG ÉS SZEGÉNY ORSZÁGOK

Income per head and life-expectancy: rich & poor countries

MELY TÁRSADALMAK EGÉSZSÉGESEBBEK?

Health and social problems are worse in more unequal countries

- Index includes:
- Life expectancy
 - Maths & literacy
 - Infant mortality
 - Homicides
 - Imprisonment
 - Teenage births
 - Trust
 - Obesity
 - Mental illness (inc. drug and alcohol addiction)
 - Social mobility

Az egyenlőbb társadalom egészségesebb

- Indikátorok:**
- élettartam,
 - oktatási teljesítmény,
 - gyermekhalandóság
 - öngyilkosság
 - erőszak és bűnözés,
 - tinédzserkori terhesség,
 - bizalom,
 - elhízás ,
 - mentális egészség (droghaszn. is),
 - társadalmi mobilitás

Source: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Az egészségi és szociális problémák rosszabbak azokban az országokban, ahol nagyobbak az egyenlőtlenségek

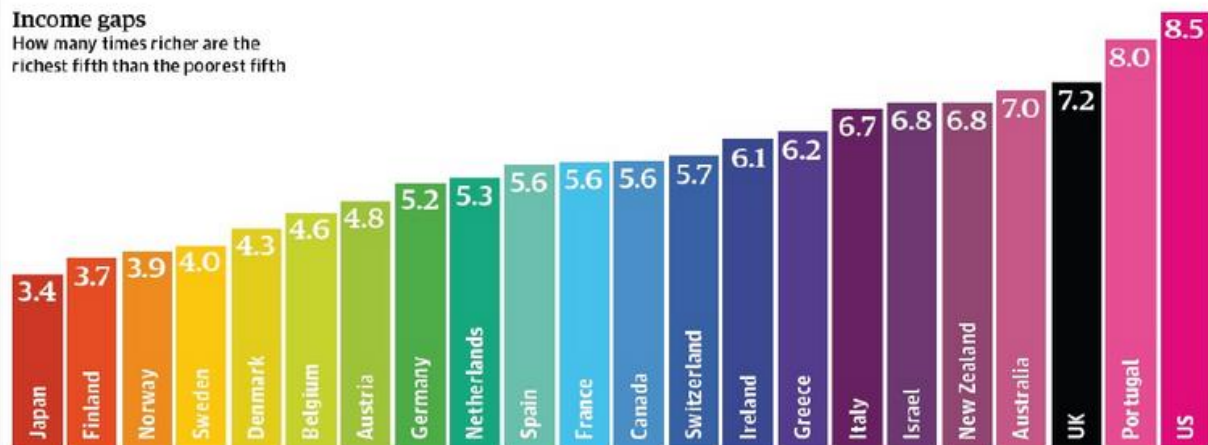
HÁTTÉR:

Egyenlőtlenség mértéke:
legfelső/legalsó jövedelmi
ötöd közötti szorzó

Egészség mértéke: várható
élettartam, egészségi és
szociális problémák

**How much richer are the richest
20% than the poorest 20%?**

Income gaps
How many times richer are the
richest fifth than the poorest fifth

Szakmailag több
kritika érte a
kutatást és
eredményeit

**It doesn't matter how many
resources you have...**

**If you don't know how to use
them, it will never be enough.**

ELMÉLETEK

LENSKI (1966) – vadászó-gyűjtögető társ.-tól az ipari társ-ig az egyenlőtlenségek növekednek, onnan mérséklődés, de a '70-es évektől újra növekedés
mérsékelt egy. elfogadása, esélyegyenlőség elősegítése → Jóléti rendszerek kiterjesztése

1. Szociáldarwinizmus – az egyenlőtlenségek szükségszerűsége

1. Elitista- elit joga az elsőbbség
2. Libertariánus- bármely állami beavatkozás csorbítja a jobb helyzetűek esélyeit (Hayek) (pl. pozitív diszkrimináció)
3. Funkcionalista- társadalmi hasznosság alapján

2. Liberális (US) vagy szociáldemokrata (EU)- mérsékelt egyenlőtlenség elve

egyenlő esély (J. S. Mill)

Az egyenlőtlenség csak addig a határig fogadható el, amíg elősegíti a gazdaság és a társadalom fejlődését azáltal, hogy a társadalom tagjait nagyobb teljesítményre ösztönzi

3. Teljes egyenlőség elve - egalitárius álláspont

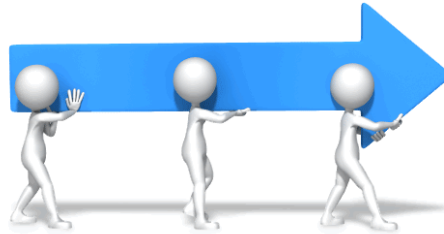
pl. kommunizmus

Gustavo Cirino

AZ EGYENLŐTLENSÉGEK OKAI

Biológiai
adottságok

Gazdasági-
társadalmi
rendszer

- ✓ Műveltség (tudástőke)
- ✓ Testi-lelki egészség
- ✓ Családi háttér (családi szocializáció)
- ✓ Szegénység kultúrája
- ✓ Családi életciklus jelenség (l. D. Super életpálya szivárványa, Erikson fejlődésmodellje)
- ✓ Demográfiai események

**ÁLLÁSPONTOK
SOKFÉLESÉGE!**

Egyenlőtlenségek dimenziós ábrázolása (Kolosi Tamás)

1. *Vertikális dimenzió*

Jobb-rosszabb élethelyzetek (képzettség, jövedelem, hatalom –maga az egyenlőtlenség)

2. *Horizontális dimenzió*

A konkrét társ-i feltételek révén válnak egyenlőtlenséggé (nem, foglalkozás, lakóhely)

spec. eset: Lenski: státusinkonzisztencia

3. + *mélység dimenzió*

az egyéni választás lehetősége

ÁLLAMI POLITIKÁK

„Három tiszta” irányzat:

- Liberális
- Konzervatív
- Szociáldemokrata

Univerzalitás:

- ✓ Bismarck– féle állami társadalombiztosítás
- ✓ 1940-es évek a jóléti állam Európában (Churchill: Beveridge-terv – szoc.ellátások állami alapú bizt.)
- ✓ **Titmuss** (1958):
 - ✓ reziduális (USA),
 - ✓ teljesítmény- (Németo.) és
 - ✓ intézményes (Svédó.) jóléti modell
- ✓ '90-es évek: a jóléti konszenzus felbomlása (demográfia, gazdasági fejlődés)

Bár sokszor
reménytelennek érezzük...

mégis hinni szeretnénk,
hogy teszünk is valamit.

INDIKÁTOROK - HOZZÁFÉRÉSEK: ÚTHOSSZÚSÁGOK ÉS ÁRAK

- Jövedelem – foglalkoztatás
- Oktatás (általános és szakképzés)
 - Analfabétizmus
 - Digitális írástudatlanság
- Kultúra
- Lakáshelyzet
- Területi különbségek
- Egészségügy
- Szolgáltatások
- Infrastruktúra (kiemelten: IKT ellátottság)

TÉRBELI EGYENLŐTLENSÉGEK

1. Strukturális (tartós)
pl.: Ny–K-Európa, M.o.–Ny-Európa
2. Funkcionális (átmeneti) pl.: erőltetett
iparosítás

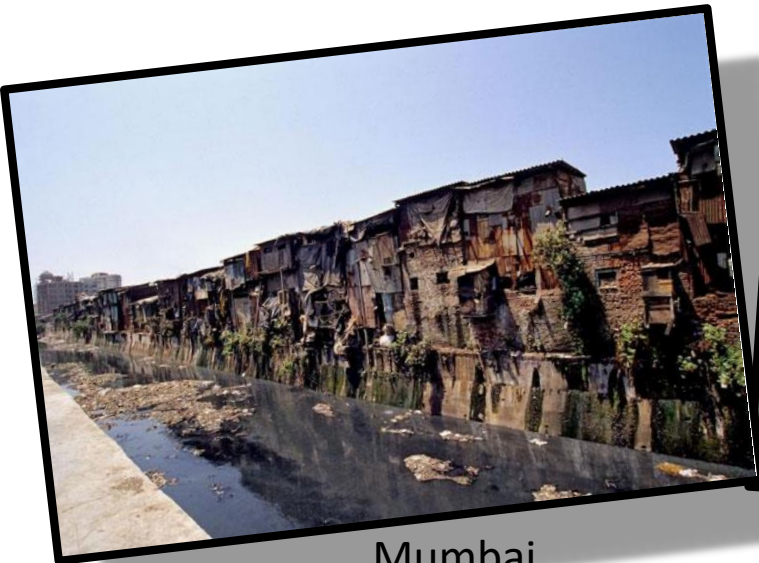
Egyenlőtlenség: kontinentális, szubkontinentális, országok közötti, országon belüli (regionális, megyék, települések közötti, belüli)

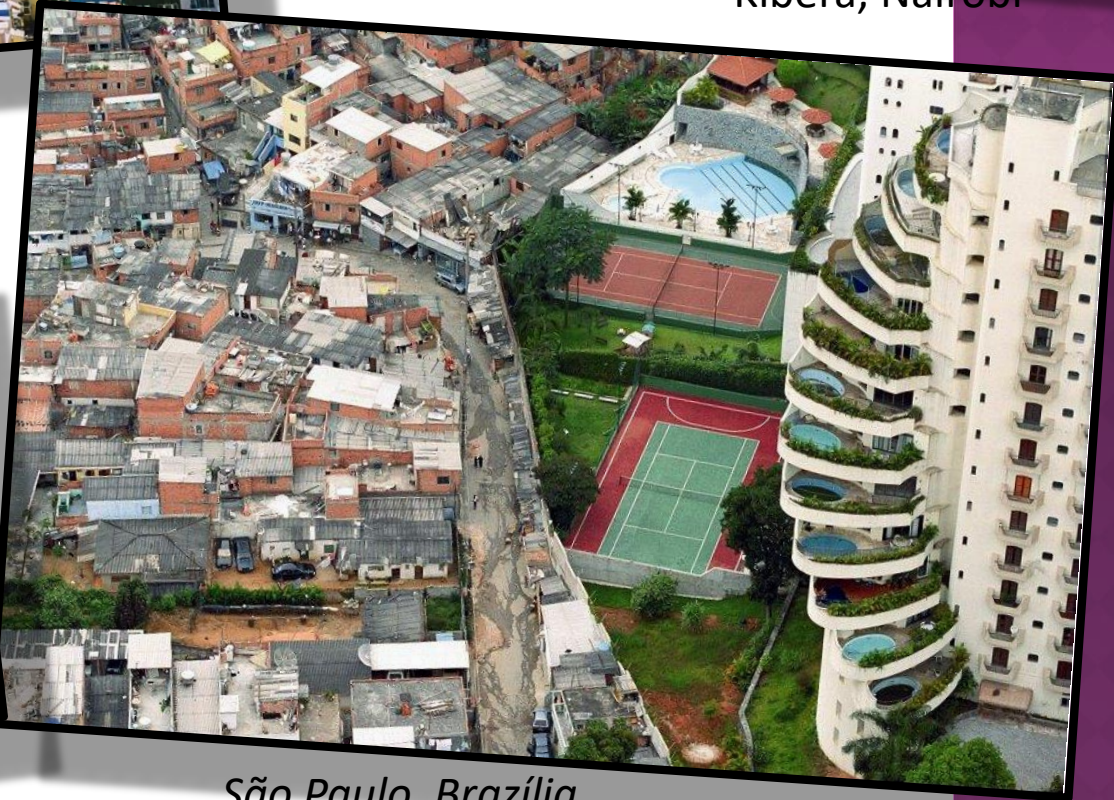
freetown -i Kroo nyomornegyed, Sierra Leone

Kibera, Nairobi

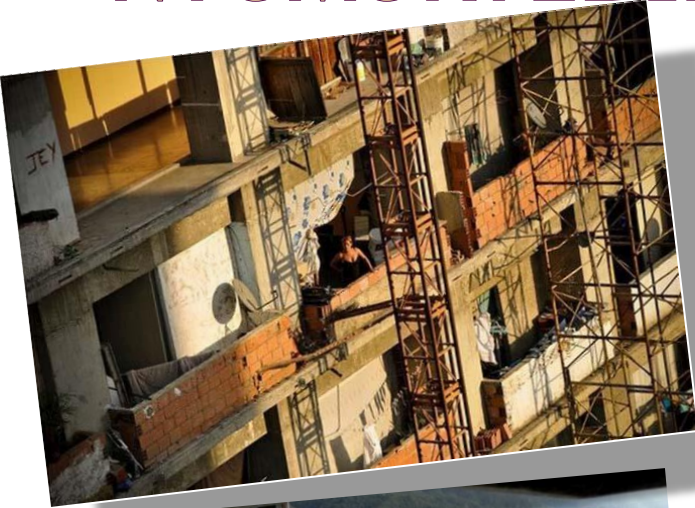

Mumbai

São Paulo, Brazília

A VENEZUELAI FÜGGŐLEGES NYOMORTELEP

Térbeli egyenlőtlenségek Trianon után

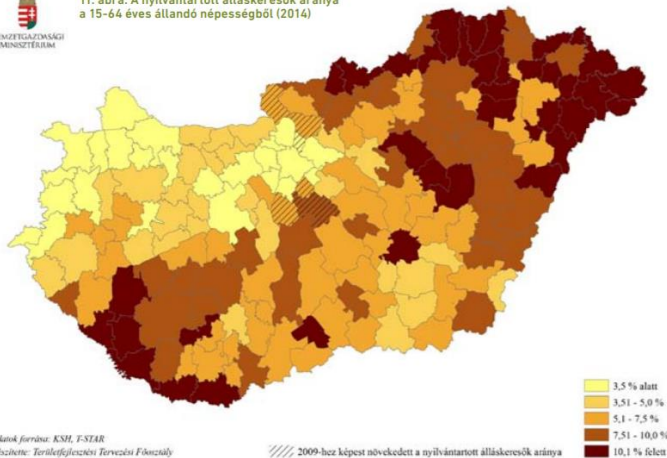
(1867 –Kiegyezés- csökkenő egyenlőtlenségek a modernizáció kapcsán)

- Regionális szerep gyengül a közép-európai térségen belül
- Gazd.i egység, infrastrukt., közl. hálózat csonkítása
(vasút 80 %-a elveszett)
- Nagyvárosi övezetek elvesztése
(Arad, Pozsony, Kassa, Nagyvárad...)
- **Szocializmus**: növekvő egyenlőtlenség (gazd.pol., erőltetett ip.)
- **'56 után**: konszolidáció-vidékfejlesztés (kettős fejlesztési strat.)
- **Rendszerváltozás**: munkahelyek megszűnése, privatizáció, aprófalvak – depressziós zónák

TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK
MAGYARORSZÁGON -PÉLDÁK
A 2000-ES ÉVEKBŐL

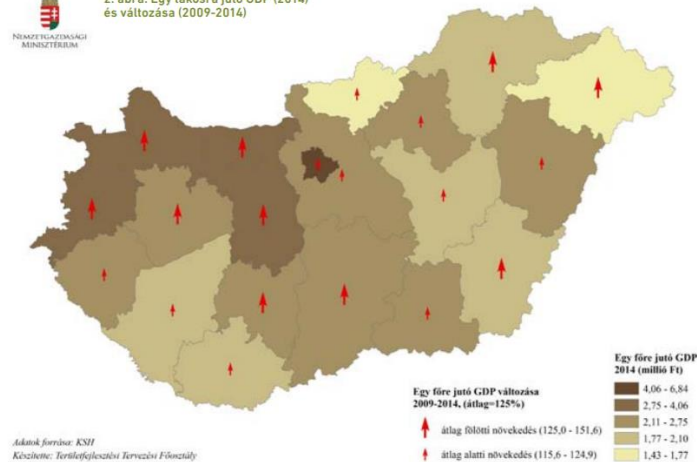
TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK MAGYARORSZÁGON (2014) PÉLDÁK

11. ábra: A nyilvántartott álláskereső aránya a 15-64 éves állandó népességből (2014)

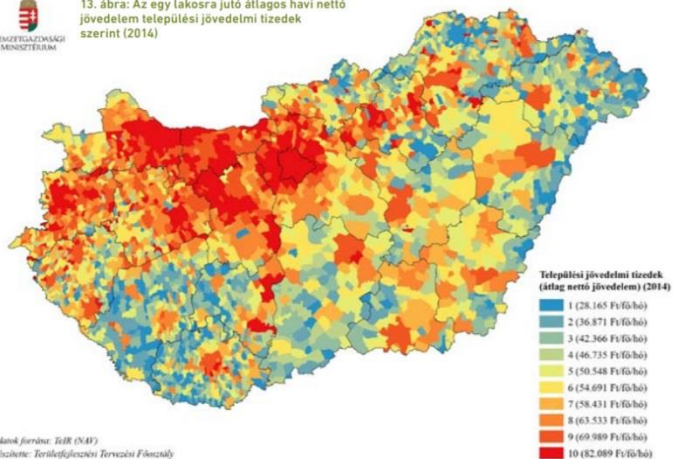
Adatok forrása: KSH, F-STAR
Készítette: Területfejlesztési Tervezési Főosztály

2. ábra: Egy lakosra jutó GDP (2014) és változása (2009-2014)

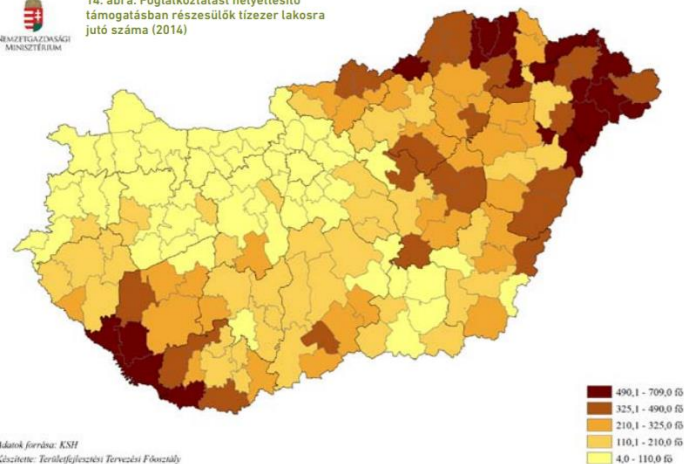
Adatok forrása: KSH
Készítette: Területfejlesztési Tervezési Főosztály

13. ábra: Az egy lakosra jutó átlagos havi nettó jövedelem települési jövedelmi tízegek szerint (2014)

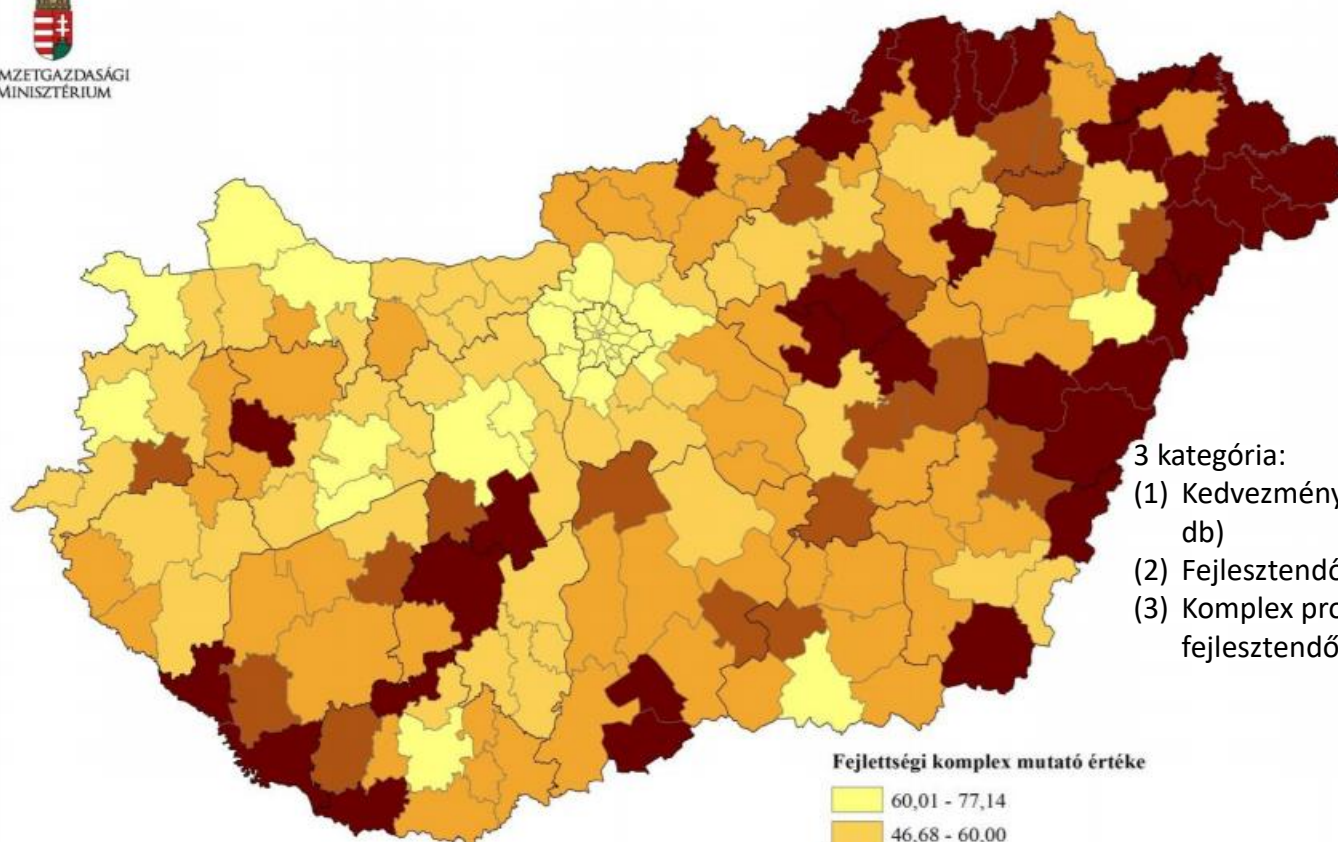
Adatok forrása: TDK (MFI)
Készítette: Területfejlesztési Tervezési Főosztály

14. ábra: Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők tízezer lakosra jutó száma (2014)

Adatok forrása: KSH
Készítette: Területfejlesztési Tervezési Főosztály

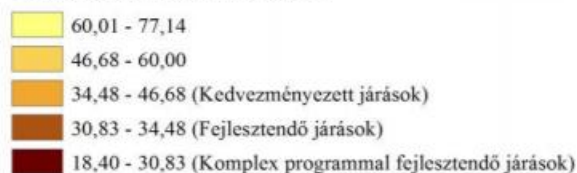
A KEDVEZMÉNYEZETT JÁRÁSOK A KOMPLEX MUTATÓ ALAPJÁN

3 kategória:

- (1) Kedvezményezett járások (55 db)
- (2) Fejlesztendő járások (18 db)
- (3) Komplex programmal fejlesztendő járások (36 db)

Fejlettségi komplex mutató értéke

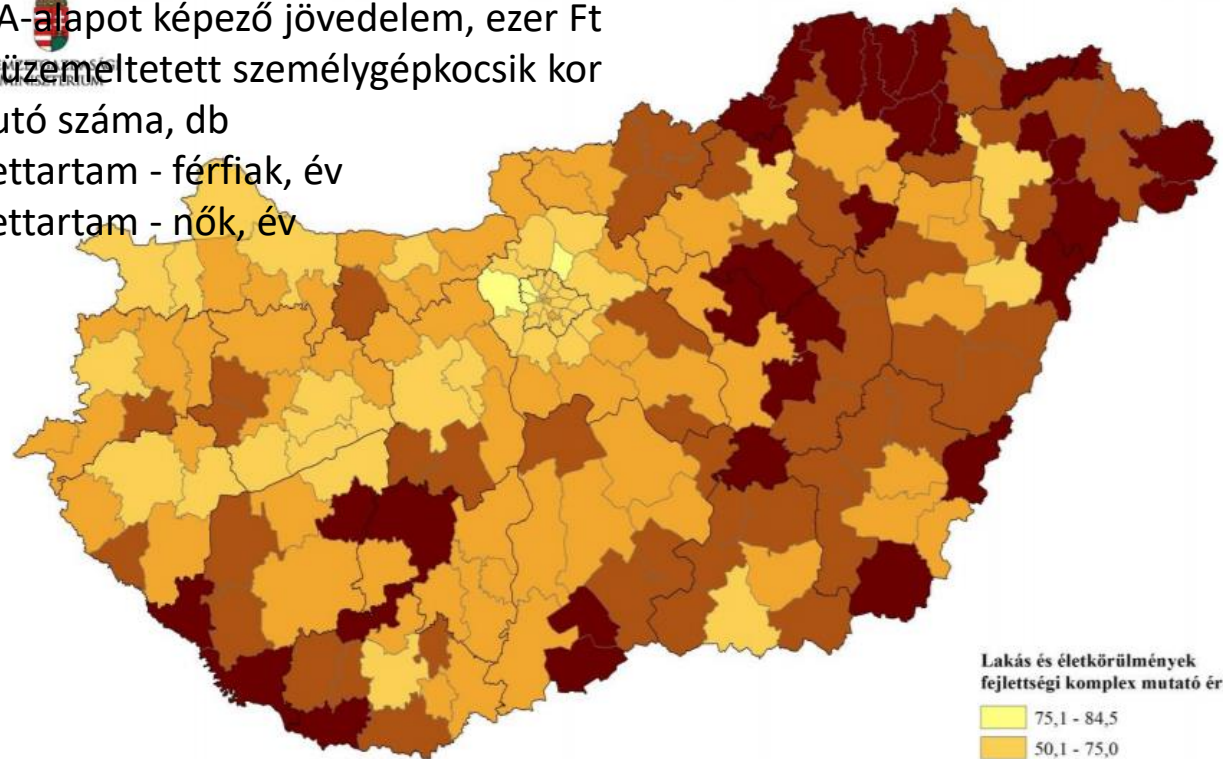

Adatok forrása: 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet
Készítette: Területfejlesztési Tervezési Főosztály

Kedvezményezett járások = a komplex mutató országos átlaga alatti értékkel rendelkező járások (összesen 109 járás)

LAKÁS ÉS ÉLETKÖRÜLMÉNYEK MUTATÓI

1. Használt lakások átlagos ára, Ft
2. Az utolsó öt év során épített lakások aránya az időszak végi lakásállományból, %
3. Komfort nélküli (lakott) lakások aránya a lakott lakásokból, %
4. Az egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem, ezer Ft
5. A természetes személyek által üzemeltetett személygépkocsik kor szerint súlyozott ezer lakosra jutó száma, db
6. Születéskor várható átlagos élettartam - férfiak, év
7. Születéskor várható átlagos élettartam - nők, év

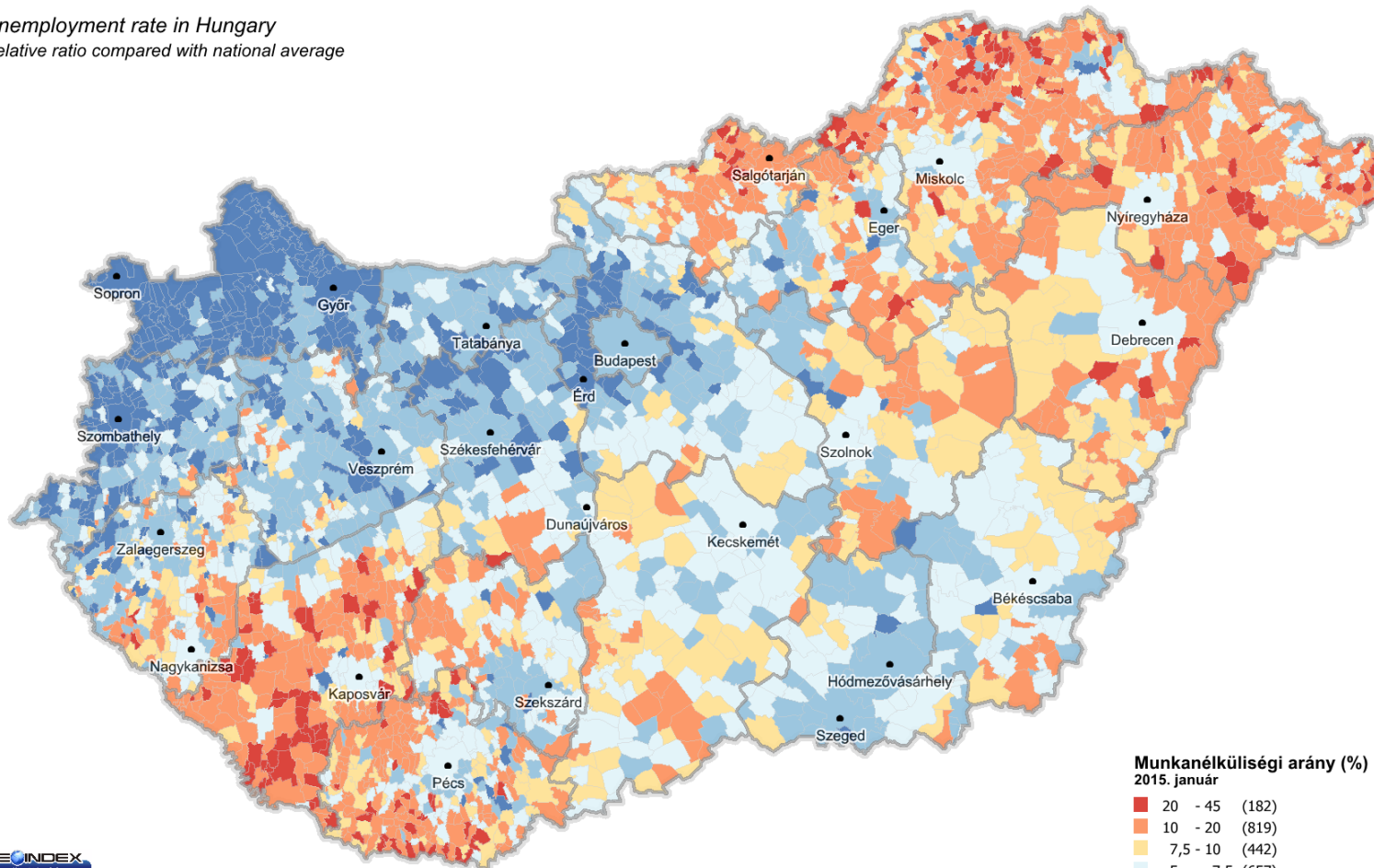

Munkanélküliségi helyzet Magyarországon - 2015

Relatív mutató az országos átlaghoz képest

Unemployment rate in Hungary

Relative ratio compared with national average

Munkanélküliségi arány (%)
2015. január

20 - 45	(182)
10 - 20	(819)
7,5 - 10	(442)
5 - 7,5	(657)
3 - 5	(616)
< 3	(439)

GeoINDEX
www.geoindex.hu

© GeoX Kft., 2015.
www.geoindex.hu

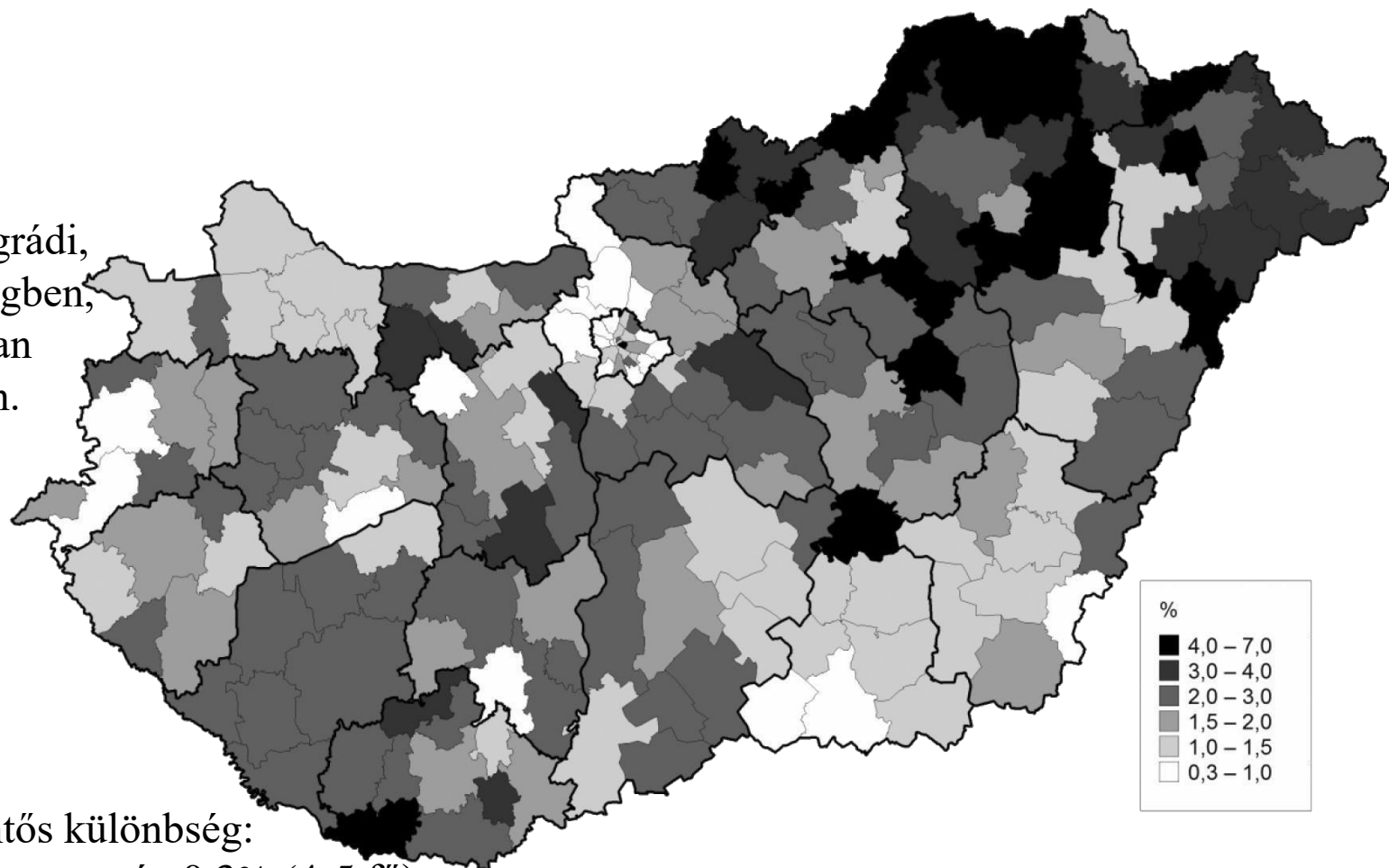
forrás: NFSZ, ArcAdat, ArcMagyarország térkép

ÉVFOLYAMISMÉTLÉS ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN, JÁRÁSI SZINTEN (2013)

Ózd (7%)

Edelény (6%)

4-5% néhány nógrádi,
Tisza menti térségben,
illetve Baranyában
Sellye térségében.

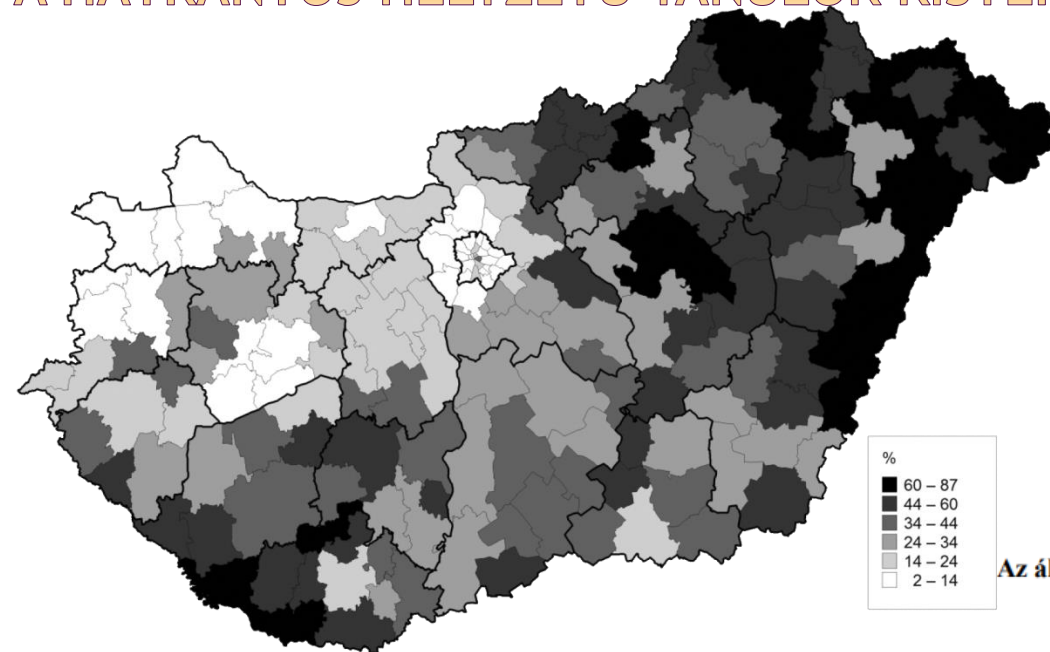

Budapest: jelentős különbség:

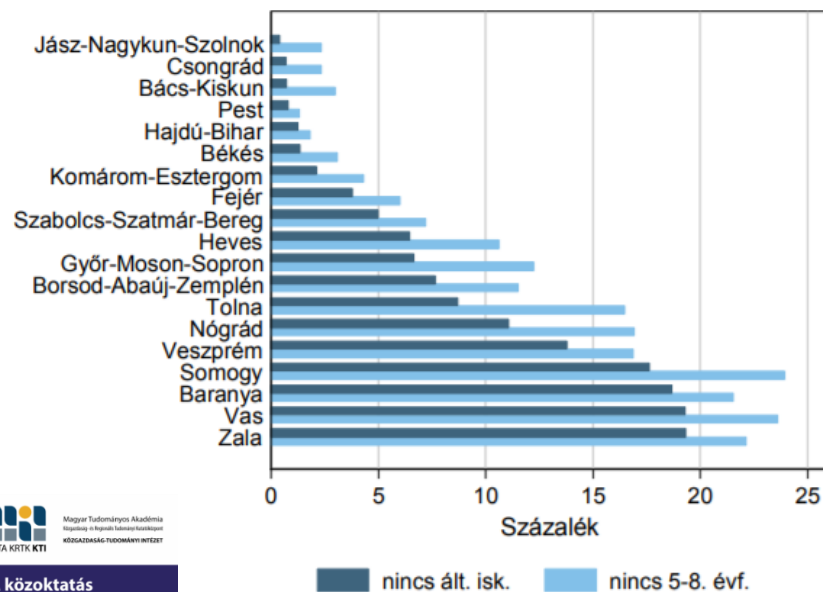
I. és V. kerületben csupán 0,3% (4-5 fő),

VIII. kerületben 5,2% (163 fő)

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK KISTÉRSÉGI MEGOSZLÁSA (2013)

Az általános iskola nélküli településeken élő 6–13 éves népesség százalékaránya megyénként, 2012

Diplomások száma megyénként (2016)

■ Diplomások száma megyénként, ezer fő

Ha valaki faluban él, harmadakkora esélye van diplomáig eljutni, mint egy budapestinek.

Míg a fővárosban élők közül átlagosan minden harmadik, a megyeszékhelyeken pedig jóformán minden negyedik lakos diplomás, a községekben csak minden tizedik emberről mondható el ugyanez.

Kool

Azt kívánom, hogy...

ne legyen házimunka,
ne kelljen főzni,
takarítani,
kevesebb munka
és több
pénz!

Oscarina...

HEY, CAN YOU LEND ME A DOLLAR?

OKAY, HERE!

THAT'S ONLY 77 CENTS!

THAT'S A WOMAN'S DOLLAR.

CAJ

Equality doesn't mean Justice

Equality

Justice

Az egyenlőtlenségek lényegi dimenzióit
lásd a további előadásokon!